

БЕЗПЕРЕРВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

У статті розглянуто питання, що стосуються безперервної освіти в галузі фізичного виховання і спорту, визначені цілі, завдання, програма розробки концепції безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту.

Ключові слова: модель безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту, безперервна підготовка, безперервна освіта, спорт, здоров'я.

В статье рассмотрены вопросы, которые касаются непрерывного образования в области физического воспитания и спорта, определены цели, задания, программа разработки концепции непрерывной подготовки специалистов физического воспитания и спорта.

Ключевые слова: модель непрерывной подготовки специалистов физического воспитания и спорта, непрерывное образование, непрерывная подготовка, здоровье.

Questions, touching continuous education in area of physical education and sport, are considered in the article, aims, tasks, program of development of conception of continuous preparation of specialists of physical education and sport, are certain.

Key words: continuous preparation, continuous education, sport, health.

В останні роки сфера фізичного виховання стала помітно відставати від інших освітніх напрямків. Комп'ютеризація, освоєння інформаційних технологій, оволодіння природничо-науковими та гуманітарними знаннями не залишають часу дітям, молодим і дорослим людям для занять фізичними вправами. Тому часто суспільство не здатне протистояти стресовим впливам соціуму на принципи здорового способу життя [2; 5; 13; 22].

Разом із цим фізичне виховання та спорт у цей час охоплює широку сферу життєдіяльності людини. Це висуває особливі вимоги до процесу фізичного виховання та спорту [1; 8; 15; 16].

Формування мети роботи

Метою дослідження є вивчення структури, розробка моделі безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту, розробка програми, концепції безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту.

Результати дослідження

За даними управління освіти і науки облдержадміністрацій України, на сьогодні існує гостра проблема забезпечення фахівцями фізичного виховання та спорту освітніх установ і не тільки [3; 9; 17; 21]. Скоротилася кількість дитячих тренерів,

серед них майже відсутні молоді фахівці. Зараз існує гостра потреба у фахівцях дошкільних установ. Спостерігається відтік фізкультурних кадрів у недержавних організаціях, а в багатьох їх навіть немає в штатному розкладі. Втрачає престиж професія вчителя фізичного виховання та спорту. Причин цьому декілька, у тому числі й фінансова. Але головна, на наш погляд, причина у тому, що в країні відсутня концепція, і, як наслідок, система безперервної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, яка повинна фінансуватися не тільки за рахунок бюджетних засобів.

Безперервна підготовка фахівців в області фізичного виховання та спорту припускає оволодіння основними знаннями, уміннями, руховими діями, починаючи з дошкільного віку, протягом всього життя, включаючи й самоосвіту [4; 10; 13; 19].

Варто розрізнити безперервну фізкультурну освіту й безперервну професійну підготовку фахівців в області фізичного виховання та спорту, яка також перебуває в рамках довузівської, вузівської і наступній формах підготовки [6; 11; 14; 18].

У сфері педагогічної освіти даний факт набуває особливого значення, тому що вчитель, тренер своїм прикладом прищеплює дітям любов до фізи-

чного виховання та спорту, будучи головною ланкою в ланцюзі безперервної освіти [7; 12; 20; 23]. Безперервна підготовка фахівців в області фізичного виховання і спорту поряд з концептуальними положеннями повинна переслідувати наступні цілі:

- створення умов для самоствердження та самореалізації особистості з метою оволодіння професією й включення людини в систему безперервної професійної підготовки;
- поглиблене вивчення теоретичних і практичних дисциплін навчальних планів на всіх етапах безперервної підготовки освітньої галузі «Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини»;
- оволодіння, підвищення та збереження рівня фізичної підготовленості на всіх етапах безперервної підготовки. Формування інтересу до професійної діяльності;
- забезпечення наступності в навчальних планах на всіх щаблях безперервної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту;
- впровадження в навчальний процес інноваційних технологій.

У цей час можна стверджувати, що провідним компонентом у підготовці фахівця в широкому значенні слова є придбання не тільки вмінь, навичок, методик їхнього застосування, але й накопичення наукових знань.

Не розуміючи сутності явища, особливо на початкових етапах безперервної підготовки, не може бути й ціннісного відношення до нього.

Безперервна освіта в області фізичного виховання та спорту вирішує наступні завдання:

1. Визначення перспективних напрямків підготовки й перепідготовки кадрів в області фізичного виховання та спорту, здоров'я людини.
2. Інтенсифікація навчального процесу, створення спадкоємних науково-методичних основ навчання.
3. Удосконалювання наукової організації та методичного забезпечення навчально-виховного процесу, поширення передових форм і методів навчання.
4. Удосконалювання змісту освіти й напрямків підготовки відповідно до професійних потреб.
5. Поглиблення інтеграції фізкультурно-спортивної освіти, науки та виробництва.

Неперервна освіта неможлива без процесу формування інформаційної культури майбутнього фахівця. Темпи розвитку соціуму, інтереси людей, потреби, що постійно змінюються, створюють передумови для фахівців сфери фізичної культури опановувати все новими знаннями, но-

вітніми спортивними й оздоровчими технологіями.

Сучасний ринок праці диктує необхідність постійного підвищення кваліфікації, оновлення фахових знань. До такої постановки питання готові лише фахівці, що уміють добувати нову інформацію й ефективно її використовувати в педагогічній і управлінській діяльності. У зв'язку з цим доцільно говорити про вибудовування моделі інноваційної неперервної фізкультурної освіти. Дана модель повинна містити етапи навчання професії. На першому етапі вибудовуються взаємозв'язки предметних знань і професійних технологій, формується інноваційне мислення. На другому етапі структуруються нові знання й уміння, вивчаються інноваційні технології, що впливають на підвищення якості навчання. На третьому етапі вивчається наукова й інноваційна методологія з подальшим її застосуванням на практиці. Дуже важливий момент у процесі формування фахівця з фізичної культури і спорту нової формації – урахування обставини динаміки зміни якості професійного становлення, професійної компетенції і професійного інноваційного мислення в предметній галузі.

Відзначаються три основні аспекти суті неперервної освіти:

Перший – коли в неперервній освіті бачать професійну освіту дорослих, так зване підвищення кваліфікації, а, по суті, компенсаторну, додаткову освіту, частину «кінцевої» або освіту «на все життя».

Прихильники іншого віддають перевагу педагогічно-організованим формальним структурам (гуртки, курси, ФПК, засоби масової інформації, заочне і вечірнє навчання).

Ідея довічної освіти – потреба особистості, прагнення до пізнання себе й навколишнього світу, освіта «крізь усе життя» – є основою третього підходу, який, на наш погляд, є найбільш продуктивним і перспективним.

У третьому підході неперервна підготовка розглядається як новий спосіб організації освітньої діяльності, що забезпечує й випереджає розвиток знань та спирається на соціокультурний базис.

На базі навчальних, учбово-спортивних закладів Луганської області створена модель безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту, яка містить у собі мережу дошкільних закладів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, шкіл-інтернатів спортивного профілю (ШСП), вищого училища фізичної культури І-ІІ рівнів акредитації (ЛОВУФК), шкіл вищої спортивної майстерності, інституту фізичного виховання та спорту Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, який веде підготовку майбутніх фахівців з освітньо-кваліфікаційних

рівнів «бакалавр», «фахівець», «магістр». В університеті акредитовані й ліцензовані аспірантура й докторантура, функціонує спеціалізована рада з захисту кандидатських і докторських дисертацій. Перепідготовку кадрів з трьох напрямків: «Фізичне виховання», «Спорт», «Здоров'я людини» здійснює інститут післядипломної освіти ЛНУ імені Тараса Шевченка (директор – доктор пед. наук, професор Хриков Є.М.) і Луганський

обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (ректор – Сорочан Т.М., доктор пед. наук, професор).

Нами розроблена модель безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту. Ця модель представлена у вигляді структурно-логічної схеми безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту (рис. 1).

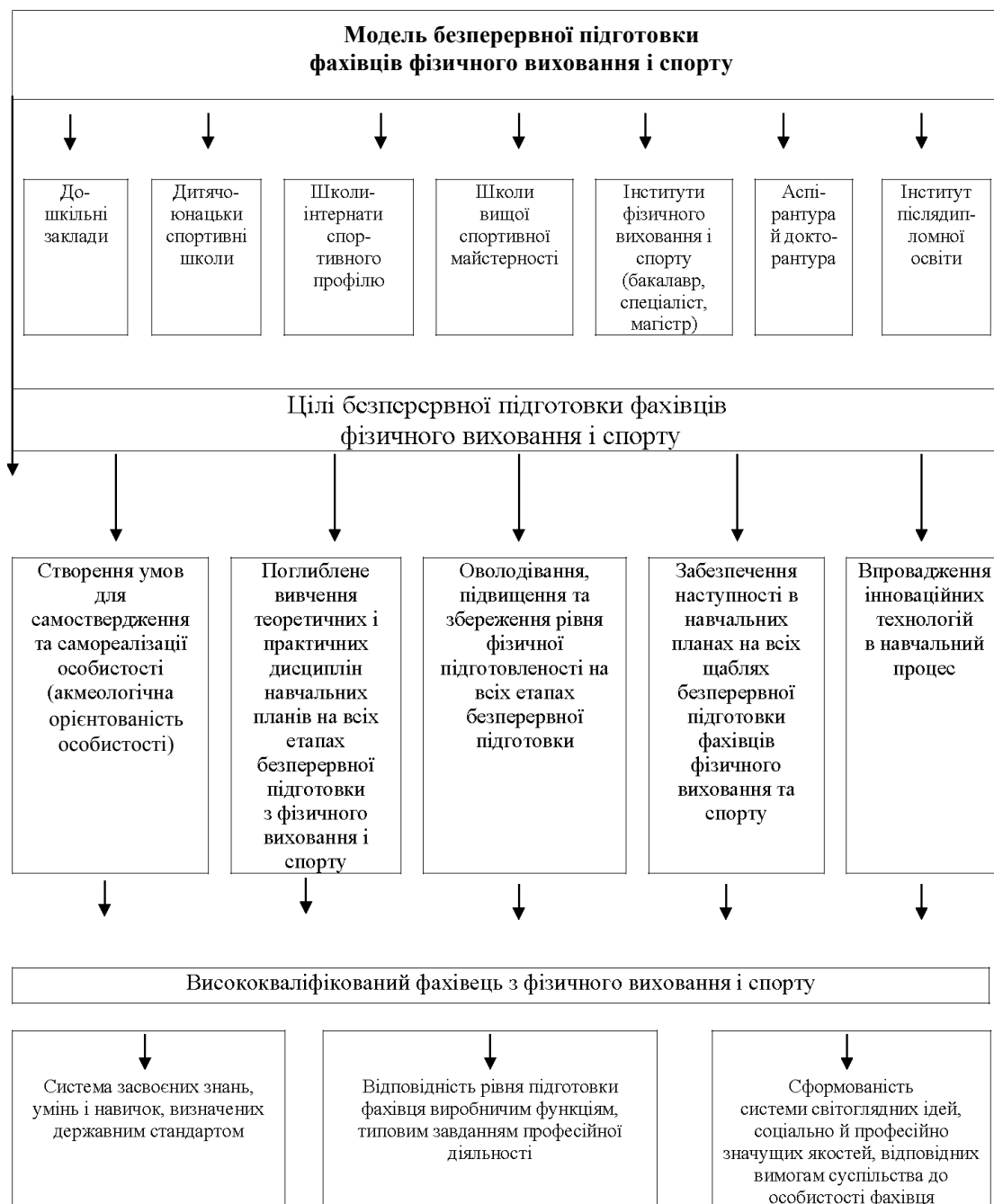

Рис. 1. Модель безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту (структурно-логічна схема безперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту)

Неперервна освіта фахівців у галузі фізичного виховання і спорту гостро потребує:

- а) створення нормативно-правової бази;
- б) формування економічних механізмів;
- в) удосконалення державного й соціального захисту тих, що навчаються, а також випускників загальноосвітніх і спеціальних установ;
- г) розробки теоретичних основ і науково-методичного забезпечення, удосконалення методів і механізмів прогнозування й розвитку;
- д) проведення моніторингу стану забезпечення неперервної освіти учбовою літературою, мультимедійними і іншими засобами навчання.

Реалізація програми модернізації процесу неперервної професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту вимагає розробки, створення й забезпечення освітнього процесу навчальними програмами спецкурсів, навчальними і навчально-методичними посібниками, зміст яких повинен бути націлений на зміну професійного мислення фахівців, озброєння їх новими знаннями і вміннями, інноваційними технологіями. Спецкурси з даної проблеми можуть успішно засвоюватися майбутніми фахівцями в рамках національно-регіонального (вузівського) компоненту державного освітнього стандарту вищої професійної освіти.

Фахівець з фізичної культури і спорту нової формації повинен знати:

- зміст інноваційних технологій у галузі фізичної культури і спорту;
- форми, методи і принципи організації інноваційного навчання;
- медико-біологічні, психолого-педагогічні, соціокультурні основи інноваційних технологій у галузі фізичної культури і спорту.

Фахівець з фізичної культури і спорту нової формації повинен уміти:

- планувати, організовувати і проводити заняття з використанням інноваційних технологій;
- застосовувати на заняттях сучасні засоби й методи фізичного виховання, адекватні змісту інноваційних технологій;
- оцінити ефективність використовуваних технологій і контролювати якість навчально-виховного процесу;
- аналізувати й коректувати свою професійну діяльність;
- організовувати і проводити наукові дослідження у сфері професійної діяльності.

Розроблена програма, метою якої є створення системи безперервної освіти фахівців в галузі

фізичного виховання і спорту на основі правових, економічних і організаційних умов формування фахівця, його професійної компетентності, соціальної, творчої особистості. Програма орієнтована на підвищення якості освіти, відновлення його змісту й структури, на основі сучасного досвіду, забезпечення єдності навчання й виховання, збалансованості державного, суспільного й особистісного пріоритетів у системі безперервної освіти.

Висновки

У результаті наших досліджень встановлено, що спорт, спортивна діяльність і освіта можуть виступати в ролі як головного фактора, так і мати прикладне значення. Причому пріоритети на різних етапах безперервної підготовки змінюються, і, як правило, в 70 % випадках приносять один одному більшу користь як в освіті, так і в досягненні спортивного результату. Разом з тим в 30 % випадках ці дві категорії вступають у протиріччя. На початку безперервної освіти, як правило, навчання «заважає» спорту, а далі, коли спортсмен закінчує виступи на високому рівні, його вміння, навички та найвища мотивація, в основі якої лежать уміння самозатверджуватися, дисципліна, «спортивна лабораторія в собі» тобто на своєму, власному досвіді надає можливість спортивній особистості реалізуватися у висококласного фахівця.

Разом із цим більше 50 % колишніх спортсменів, що «вкусили плоди» великого спорту, мають ціннісні орієнтації порівняно з починаючими (задоволеність професійною діяльністю, вимогами до роботи, відповідальні житлові умови, заробітна плата, напрямок професійної діяльності), що впливає на подальшу освіту в області фізичного виховання і спорту.

Іншу половину колишніх спортсменів, які мають соціальний статус і мобільність (перевага спортсменів, що досягли результату і, як наслідок, матеріальних благ), відрізняє професійна самостійність і творча активність, бажання вдосконалюватися у вибраній області: вони захищають дисертації, працюють у вузах або стають спортивними функціонерами й т.д.

Таким чином, соціальний статус і мобільність спортсменів, їхня мотивація, ціннісні орієнтири, використання надалі в освіті універсальних властивостей і якостей особистості, придбаних у процесі спортивної діяльності, сприяють продовженню навчання, успішному оволодінню професією. Отже, за своїм соціальним статусом спортсмен у сучасних умовах більше незалежний, і, як наслідок, винахідливий та мобільний, його освіта повинна бути безперервною й тривати все соціально активне життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальсевич В.К. Физическая культура в школе: пути модернизации преподавания // Педагогика, 2004. – № 1. – С. 26-32.
2. Вища освіта України і Болонський процес // Навч. програма курсу / Упоряд.: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. – К.: Тернопіль, 2004. – 18 с.

3. Воронков А.В., Исаев И.Ф., Никулин И.Н. Физкультурно-рекреационная деятельность в педагогическом коллективе школы // Теория и практика физической культуры, 2007. – № 9. – С. 26-29.
4. Долженко О.В. Сорбонская и Болонская декларации: Информация к размышлению... // Вест. высш. шк: Альма-матер. – 2000. – № 6.
5. Ермолаева М.Г. Разработка образовательных программ в системе повышения квалификации педагогов // Педагогика, 2005. – № 7. – С. 55-59.
6. Коротаяева Е.В. Качество подготовки будущего педагога // Педагогика, 2006. – № 9. – С. 61-66.
7. Ломакина Т.Ю. О диверсификации непрерывного профессионального образования // Педагогика, 2002. – № 1. – С. 75-78.
8. Лубышева Л.И. Спортивная культура как перспективная предметная область // Педагогика, 2005. – № 6. – С. 44-49.
9. Лукичев Г.А. Интеграция и эффективность – цели реформ в высшем образовании стран Европы // Науч. вест. Моск. гос. техн. ун-та гражданской авиации. – 2000. – № 26. – С. 13-18.
10. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти: навч. посібн. – К.: Центр «Магістр-S», творча спілка вчителів України, 1996.
11. Магин В.А., Тищенко П.Ю. Научно-исследовательская работа в профессиональном становлении специалистов по физической культуре и спорту // Теория и практика физической культуры, 2007. – № 6. – С. 2-3.
12. Маркян С.В. Інновації як фактор розвитку освіти: VI Міжнар. міждисциплінарна наук.-практ. конф. – Х., 2006.
13. Матеріали науково-практичного семінару «Кредитно-модульна система підготовки фахівців у контексті Болонської декларації». – Л.: «Львівська політехніка», 2003. – 11 с.
14. Моделі гармонізації національних та міжнародних стандартів вищої освіти в контексті Болонського процесу // Матер. міжнар. семінару. – Л.: Літопис, 2004. – 110 с.
15. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес // Упоряд.: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Левківський К.М., Сухарніков Ю.В. – К., 2004. – 60 с.
16. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – № 26. – С. 3.
17. Осадча Т.Ю. Формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання (на прикладі навчальних програм університетів США): наук.-метод. посібник. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 130 с.
18. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003 – 2004 рр.) / За ред. Кременя В.Г. Упоряд.: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабін І.І. – К. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 146 с.
19. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали: травень-грудень 2004 р.) / За ред. Кременя В.Г. Упоряд.: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабін І.І. – К. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – Ч. 2. – 202 с.
20. Педагогическое физкультурно-спортивное совершенствование: Учеб. пособие / Под ред. Ю.Д. Железняка. – М.: Изд. центр «Академия», 2002. – 384 с.
21. Пирогов О. В. Моделирование в образовании // Инновации в образовании. – 2004. – С. 36-40.
22. Соловьев Г.М. Физическая культура в образовательном процессе вуза. – Ставрополь: СГУ, 2004. – 222 с.
23. Шумакова Н.Ю., Катренко М.В., Ткаченко П.Н. Развитие творческих способностей у студентов в артпедагогической системе физического образования // Теория и практика физической культуры, 2007.

Рецензенти: д.пед.н., професор Мещанінов О.П.,
д.пед.н., професор Букач М.М.

© Мартиненко В.В., 2009

Стаття надійшла до редакції 28.04.2009 р.